

kileri de vardı. Ayrıca zekât toplama işle-
rini yürütürler ve elde edilen gelirden be-
lirli bir pay alırlardı. Penghulular görevleri-
ni yerine getirirken sarık ve "tabbard" adı
verilen beyaz Arap kıyafeti giyerlerdi.

Endonezya'nın bağımsızlığını kazanma-
sından sonra 3 Ocak 1946'da Din İşleri Ba-
kanlığı'nın kurulmasıyla birlikte penghulu
unvanı resmen lağvedilerek görevleri bu
bakanlık teşkilâtına bağlı görevlilere ve-
rildi. Ancak penghulu tabiri özellikle Ca-
va'da bu dinî mahkeme reisleri için hâlâ
kullanılmakta ve günümüzde ülke gene-
linde 300'ün üzerinde dinî mahkeme (pen-
gadılan agama) ve yirmi civarında yüksek
dinî mahkeme (pengadılan tinggi agama) bu-
lunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. J. van de Velde, *De Godsdienstige Recht-
spraak in Nederlandsh-Indië*, Leiden 1928; D.
S. Lev, *Islamic Courts in Indonesia*, Berkeley
1972; D. Noer, *Administration of Islam in In-
donesia*, Ithaca 1978, s. 42-52; H. Zaini Ahmad No-
eh - H. Abdul Basit Adnan, *Sejarah Singkat Pen-
gadılan Agama Islam di Indonesia*, Surabaya
1983; M. B. Hooker, *Islamic Law in South-East
Asia*, Oxford 1984; M. Cammack, "Indonesia's
1989 Religious Judicature Act: Islamization of
Indonesia or Indonesianization of Islam", *Indo-
nesia*, sy. 63, Ithaca 1997, s. 143-168; "Pang-
hoeloe", *Encyclopaedie van Nederlands Indië*,
's-Gravenhage 1917-39, III, 287-288; "Rad Aga-
ma", a.e., III, 529-531; "Pengadilan Agama",
Ensiklopedi Islam, Jakarta 1999, IV, 91-92;
"PENGHULU", a.e., IV, 92-93; R. A. Kern, "Pangu-
lu", *IA*, IX, 505-507; K. A. Steenbrink, "Penghu-
lu", *EI²* (İng.), VIII, 294-295.

İSMAİL HAKKI GÖKSOY

PERDE (پردہ)

Sâlikle Hak arasında bulunan
ve Hakk'ı tanımaya engel olan
her şey anlamında
bir tasavvuf terimi
(bk. HİCAB).

PERİ (پری)

Efsanelerde yer alan,
olağan üstü güzel hayalî varlık.

Farsça perî kelimesinin aslı Zend Aves-
ta'nın çeşitli bölümlerinde geçen (Yansa,
16/8, 68:6; Vendidad, 1/9, 11:9, 12) pairika
olup "büyü yapan, büyüleyen kadın" an-
lamına gelmektedir. Pehlevî dilinde parik /
parig ve daha sonra perî olmuştur (Beh-
men Serkârâtî, s. 2 vd.). Zend Avesta'da
pairikadan ateşin, suyun, ineğin, ağacın,

yerin üstüne gelen kovulmuş bir yaratık,
iblis ve şer olarak söz edilir (Vendidad, 11/
9). Eski İran efsanesinde güzel fakat şey-
tanî bir kadın şeklinde tasvir edilen pairi-
ka, Hint kutsal metinleri Vedalar'da sözü
edilen ve tabiatın dişil ruhu olarak kabul
edilen Apsaralar'dan gelmektedir (a.g.e.,
s. 8 vd.). Onlar genellikle su perisi veya or-
manın ruhu diye kabul edilir, çok hünerli
ve çok güzel yaratıklar şeklinde tanımla-
nır. Pairikanın zamanla kötülüğü tem-
sil eden yönü kaybolmuş ve hûri ile özdeş-
leşip güzelliğin simgesi haline gelmiştir.
Farsça'da "melek" anlamındaki perişte ile
(ferişteh, firişte) benzerliği dikkat çeker.
Batı dillerindeki fairy kelimesi perinin Arap-
larca ferî şeklinde telaffuzundan gelmek-
tedir. Kitâb-ı Mukaddes'te ve Kur'an'da pe-
riden söz edilmez. Eski Ahid'de yer alan,
"servet içinde güzelliğinden şımaran me-
hedilmiş Kerûbî" teşbihi perî masalların-
daki ifadeleri çağırıştırır (Hezekiel, 28/13-
17). İslâm'da perî inancı yoktur, ancak
müslüman toplumlarında perî cinle, cinle-
rin aslinin melek olduğu inancı ile irtibat-
landırılmıştır. Türk halkı arasında perî ge-
nellikle cin taifesinin güzel ve zararsız kıs-
mına verilen addır ve bu sebeple güzelli-
ğin simgesi olmuştur. "Perî-rû, perî-pey-
ker, perî-çehre" gibi sözler yüz güzelliğini
anlatmak için kullanılır. Mevlânâ Celâled-
dîn-i Rûmî, "Türkân-ı perî-çehreler"den
(perî yüzlü güzeller) söz eder (*Külliyyâtı
Şemsî yâ Divân-ı Kebîr*, III, 125).

Perinin karşıtı çirkin ve kötü yaratılışlı
devdir (dîv). Yûnus Emre'nin bir şiirinde
bu ikili şöyle yer alır: "Bir dem dev olur yâ
perî vîrâneler olur yeri / Bir dem uçar Bel-
kis ile Sultân-ı ins ü cân olur (*Risâlat al-
Nushiyya ve Divan*, s. 156). Yûnus'un bu
ifadesinde devlerin daha çok viranelerde
bulduğuna ve Belkis'in perilerle olan iliş-
kisine dair inançlara telmih vardır. Arap-
lar Sebe Melikesi Belkis'in perî soyundan
geldiğine inanırlardı. Bir rivayete göre ba-
bası Hedahid (Hedhâd) cinlerin melikesi olan
Rûkâne bint Seken'e tâlip olmuş ve bu ev-
liliğinden Belkis doğmuştur (Taberî, IX, 528;
Kurtubî, XIII, 187). Bazı eserlerde Hz. Pey-
gamber'e izâfe edilen bir söze göre de Bel-
kis'in ebeveyninden biri cinlerdendir (Ta-
berânî, IV, 46; İbn Asâkir, LXIX, 67). Câhiz
bedevilerin cinlerin kendilerine göründü-
ğü, kendileriyle konuştuğu ve onlarla ev-
liliğe dair iddialarından söz eder (*Kitâbü'l-
Hayevân*, VI, 196 vd.). Türk masallarında
da perî ile evlilik konusu yer almaktadır.
Dede Korkut hikâyelerinde Konur Koca oğ-
lu Sarı Çoban'ın perî kızı ile ilişkisinden, pe-
ri kızının ondan hamile kalıp Tepegöz'ü do-

ğurmasından ve Oğuz'un başına kötülük
getirmesinden söz edilir (*Dedem Korkudun
Kitabı*, s. 105-106). Türk mitolojisinde perî
kızına bazı olağan üstü güçler atfedilir. O
kötülük sembolü olan Kara-han'ı açaçka-
kan yapıp kendisini atmaca haline dönüş-
türür ve onu avlamak ister (Ögel, II, 559).

Perî güzelliğinin simgesi olmakla beraber
ürpertî veren bir anlamı da içinde barın-
dırır. Nitekim eski Türkler'de aynı zaman-
da görünmeyen zararlı bir varlık şeklinde
kabul edildiği anlaşılmaktadır. Kâşgarlı
Mahmud, Türkler'de perilerin çocuklara
zarar vermesine ve göz değmesine karşı
tütsü yapıp çocuğun yüzüne üflendiği ve
"ısırk ısırk" (ey perî, ısırılmış olasin) dendi-
ğini nakletmektedir (*Divânü lugâtî't-Türk
Tercümesi*, I, 99).

Doğu kültüründe olduğu gibi Avrupa'da
bilhassa eski Yunan, Roma, Kelt ve Töton;
Amerika'da Kızılderili ve Aztek; Afrika yer-
lileri ve Eskimo kültürlerinde perî vb. ha-
yalî varlıklara inanılır. Periler Yunan mito-
lojisinde "nereid"ler, "nymph"ler, "musa"-
ler (müz); İskandinav kültüründe "troll"ler
ve "elf"ler; İskoç ve İrlanda kültüründe
"shee", "pixy", "pixie" ve "sprite"; Keltler-
de Sidh'ler, Almanlar'da "undine" ve Fran-
sızlar'da "fée", Japonlar'da "kitsune"ler gi-
bi birçok adla yer almaktadır. Batı'da ede-
biyat yanında resim, heykel ve dekoratif
sanatlarda perî tasvirleri önemli yer tutar.
Periler normal boyda, kanatlı güzel kadın-
lar şeklinde tasvir edildiği gibi pervane ve
ya kelebek kanatlı, bazan mavi renkli bir
çiçeğe konmuş böcek kadar küçük hayalî
varlıklar olarak da tasvir edilir. Batı'da çok
sayıda yazar perî masalları kaleme almış-
tır. Bunlardan Hans Christian Andersen
ve Jacob-Wilhelm Grimm kardeşlere ait
olanlarla Shakespeare'in *A Midsummer
Night's Dream*'i (*Bir Yaz Gecesi Rüyası*)
meşhurdur. Lâmiî Çelebi'nin Unsûrî'den
tercüme ettiği *Vâmık u Azrâ* Doğu kül-
türüne ait meşhur perî masallarındandır.
Eski İran edebiyatı da perî geleneği açısin-
dan son derece zengindir.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâtî't-Türk Tercümesi, I, 99; Câhiz,
Kitâbü'l-Hayevân, VI, 196 vd.; Taberî, *Câmi'u'l-
beyân*, IX, 528; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*
(nşr. Hamdî Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut 1416/
1996, IV, 46; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, LXIX, 67;
Dedem Korkudun Kitabı (haz. Orhan Şaik Gök-
yay), Ankara 2000, s. 105-106; Yunus Emre, *Risâ-
lat al-Nushiyya ve Divan* (haz. Abdülbâki Gölpınarlı),
İstanbul 1965, s. 156; Kurtubî, *el-Câmi'*,
XIII, 187; Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Külliyyâtı
Şemsî yâ Divân-ı Kebîr* (nşr. Bediüzzaman Fûrû-
zanfer), Tahran 1338, III, 125; a.m.f., *Divân-ı Ke-
bîr* (trc. Abdülbâki Gölpınarlı), Ankara 2000, II,
177; Behmen Serkârâtî, *Perî*, Tebriz 1971, s. 2 vd.,

8 vd.; Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Ankara 1995, II, 559; Mihrân Afşârî, "Perî", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1379/2000, V, 593 vd.; P. N. Boratav, "Parî", *Eİ²* (İng.), VIII, 271; J. T. P. de Bruijn, "Parî", a.e., VIII, 271-272; Pakalın, II, 772; J. A. MacCulloch, "Fairî", *ERE*, V, 678 vd.

NEBİ BOZKURT

PERSATUAN ISLAM

Endonezya'da yenilikçi dinî teşkilât.

Kısaca PERSIS olarak tanınan Persatuan Islam (İslâm birliği) teşkilâtı, 12 Eylül 1923 tarihinde Batı Cava'nın Bandung şehrinde Hacı Zemzem ve Hacı Muhammed Yunus adlı iki aydının öncülüğünde kuruldu. Başlıca hedefi toplumu Kur'an ve Sünnet'in esaslarına döndürmek, dini bid'at ve hurafelerden arındırmak, İslâm tebliğine önem vermek ve dinî okullar açarak İslâmî eğitimi yaygınlaştırmaktır. Tüzüğü'nün giriş bölümünde müslüman halkın içine düştüğü fakirlik ve geriliğin sebepleri, İslâmî eğitimin yetersizliğine ve müslümanların Kur'an ve Sünnet yolundan ayrılarak taklide yönelmesine bağlanmaktadır.

Başlangıçta yirmi kadar üyeden oluşan teşkilâtın çizgisi, 1926'da Ahmed Hasan'ın ve ertesi yıl Muhammed Natsir'in katılımıyla birlikte yenilikçi bir hüviyet kazandı. Ahmed Hasan daha önce Singapur'da öğretmenlik ve dergi editörlüğü yapmıştı. Muhammed Natsir de Bandung'da öğretmen olarak çalışmış ve bir gençlik teşkilâtına üye olmuştu. Zamanla Cava, Sumatra ve Kalimantan'ın başlıca şehirlerinde şubeler açan teşkilât faaliyetlerini dinî eğitim, tebliğ-davet ve yayıncılık üzerinde yoğunlaştırdı. Savunduğu fikirleri halka açık toplantılarla ve çalışma gruplarının gösterdiği etkinliklerle yaymaya çalışmaktaydı. Özellikle Ahmed Hasan ve Muhammed Natsir'in entelektüel birikimiyle katkıda buldukları dinî yayınların okuyucu üzerinde büyük etkisi vardı. Teşkilâtın eğitim alanındaki ilk faaliyeti başlangıçta yalnız üyeler için düşünülen, daha sonra umuma hizmet vermeye başlayan modern bir medresenin açılması oldu. Müfredatında genel derslerin yanı sıra dinî derslerin de yer aldığı bu medresede Ahmed Hasan ve Hacı Zemzem öğretmenlik yapıyordu. Eğitim faaliyetleri ise İslâm eğitimi birimince yürütülmekteydi. 1927'de, sömürge mekteplerinde okuyan öğrenciler için okul saatleri dışında dinî derslerin verildiği özel kurs ve seminerler, 1930'da bir ortaokul, 1931'de bir lise, 1932'de

bir öğretmen okulu açıldı ve bunları diğerleri takip etti.

Eski kültürlerden izler taşıyan geleneksel uygulamalara ve bid'atlara şiddetle karşı çıkan teşkilât nasyonalizm ve komünizm gibi ideolojilerin İslâm'la bağdaşmadığını belirtmiştir. Bu arada özellikle 1930'lu yıllar boyunca teşkilât mensupları Kâdiyânîliğin Ahmediyye kolu, İttihâd-ı İslâmîyye, Meclis-i Ehl-i Sünneh, Nehdatü'l-ulemâ gibi muhafazakâr çevrelerle ve hristiyan gruplarla dinî konularda halka açık toplantılarda ve yayın yoluyla tartışmalara girdi; Kur'an ve Sünnet'e bağlılığı, fıkıhın bir mezhebe değil sadece Kur'an ve hadislere dayandırılması gerektiğini savundu. Ahmed Hasan ve Muhammed Natsir de geleceğin ilk cumhurbaşkanı Sukarno ile Endonezya milliyetçiliği üzerine tartışmalar yaptılar ve yeni kurulacak bağımsız devletin İslâm'a dayandırılmasını istediler.

Japon işgalinin başlangıcında (1942) ülkedeki bütün siyasî ve dinî teşkilâtlar kapatıldıktan bir süre sonra tekrar açılırken PERSIS'in açılmasına izin verilmedi. Ancak bazı okulları eğitime devam etti, bazı liderleri de MIAI (Madjlis Islam A'laa Indonesia) federasyonu içerisinde görev aldı. 1943'te PERSIS liderleri, MIAI'nin kapatılıp onun yerine bütün dinî teşkilâtların federasyonu olan MASYUMI'nin kuruluşuna destek verdiler. Kasım 1945'te siyasî partiye dönüşen bu oluşum içerisinde aktif rol oynadılar, cumhuriyet hükümetlerinde görev aldılar. Muhammed Natsir enformasyon bakanlığı ve başbakanlık yaptı. Nisan 1948'de tekrar açılan PERSIS 1960'ta MASYUMI'nin kapatılması üzerine siyasetten çekilerek dinî, eğitimsel ve sosyal içerikli faaliyetlere yöneldi. 1963'te üye sayısı 10.000 civarında olan teşkilâtın ilk, orta ve lise seviyesinde yirmiden fazla mektebiyle dinî eğitim veren birçok okulu (pesantren) vardı.

Japon işgali sırasında kapatılmasından önce *Pembela Islam*, *al-Fatwa*, *Soal-Jawab*, *al-Lisan*, *at-Taqwa*, *Lasykar Islam* ve *al-Hikam* adlı dergileri çıkaran, ayrıca dinî konularda çeşitli broşür ve kitaplar neşreden PERSIS 1948'de tekrar açıldığında dergi ve kitap yayımına devam etti ve ilk olarak *Aliran Islam* dergisini, ardından pek uzun ömürlü olmayan *Al-Muslimin*, *Pembela İslâm*, *Hüccetü'l-İslâm*, *Risâlah*, *Suara Ehl-i's-sünneh ve'l-cemâ'ah* ve *Hikmah* dergilerini çıkardı. O yıllarda kitap basımına da büyük önem verilmekteydi. 1950'de teşkilâtın yayın listesinde tefsir, hadis, fıkıh gibi konulara dair elli kadar kitap ismi yer alıyordu. Muhammed

Natsir ve Ahmed Hasan gibi liderlerin kendi eserleri de önemli bir yekün tutuyordu.

Günümüzde kadın ve gençlik kolları, öğrenci birlikleri gibi kuruluşlarıyla ülke genelinde 3 milyona yakın üyeye ve sempati-zana sahip olan PERSIS faaliyetlerini 258 şube aracılığıyla sürdürmektedir. Anaokulundan üniversiteye kadar eğitim-öğretim faaliyeti, dinî yayıncılık, tebliğ-davet, hacumre organizasyonu, cami inşası, zekât toplama, sosyoekonomik çalışmalar yapma, seminer ve tartışmalar düzenleme gibi faaliyetler yürüterek dinî hayatın gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu arada Ortadoğu eğitim kurumlarına öğrenci gönderilirken bazı mezunların Batı üniversitelerinde ihtisas yapması sağlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

H. M. Federspiel, *Persatuan Islam: Islamic Reform in Twentieth Century Indonesia*, Ithaca 1970 (eserin yeni baskısı için bk. *Islam and Ideology in the Emerging Indonesian State: The Persatuan Islam (Persis), 1923 to 1957*, Leiden 2001); a.m.f., "Islam and Nationalism (An Annotated Translation of and Commentary on Islam dan Kebangsaan, a Religious-Political Pamphlet Published by Al-Lisan in the Netherlands East Indies in 1941)", *Indonesia*, sy. 24, Ithaca 1977, s. 39-86; a.m.f., "Fundamentalist Islam in Late Colonial Indonesia: The Persatuan Islam Revisited", *Al-Jamiah: Journal of Islamic Studies*, Yogyakarta 2000, s. 42-59; D. Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942*, Singapore 1973, s. 83-92; Fauzan Saleh, *Modern Trends in Islamic Theological Discourse in 20th Century Indonesia: A Critical Survey*, Leiden 2001, s. 136-155; H. Wiruono, *Pergerakan Pembaharuan Islam: Studi Historis Tentang Eksistensi Persatuan Islam (Persis) di Kapupaten Serang, Propinsi Banten*, Bandung 2004; "Persatuan Islam", *Ensiklopedi Islam*, Jakarta 1999, IV, 95-96.

İSMAIL HAKKI GÖKSOY

PERTEV MEHMED SAİD PAŞA (1785-1837)

Osmanlı devlet adamı.

Hicaz asıllı olup Kırım'a yerleşmiş ve oradan İstanbul'a göç etmiş bir seyyid ailesinin oğludur. İstanbul'da dinî ilimleri öğrendikten sonra, annesinin akrabalarından olan ve ona "Pertev" mahlasını veren Beylikçi Kesedarı Hacı Ahmed Efendi'nin yardımıyla 1804'te Ruûs Kalemî'ne girdi. Oradan Divân-ı Hümâyün Kalemî'ne ve Sadâret Mektûbî Odası'na yükseldi. Bu arada Reisülküttâb Galib Efendi'nin (Paşa) dikkatini çekti. Galib Efendi, 1811'de Ruslar'la barış antlaşması yapmak üzere başdelege olarak Bükreş'e gittiğinde Pertev Efendi'yi kâtip sıfatıyla beraberinde götürdü.